

คอลัมน์ “เศรษฐกรคนเจ้าพระยา”

นิตยสาร ผู้จัดการรายเดือน ฉบับเดือนมกราคม 2544

E - Book

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

สตีเฟน คิง (Stephen King) นักเขียนนวนิยายเขย่าขวัญประกาศหยุดเขียน นวนิยายเรื่อง *The Plant* ซึ่งพิมพ์ขายเป็นตอนๆทาง Internet หลังจากเขียนไปแล้ว 6 ตอน นวนิยายเรื่องนี้เข้าสู่ cyberspace ในเดือนกรกฎาคม 2543 และสิ้นชีพในเดือนธันวาคม ศกเดียวกัน สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้อ่านเมื่อ download ต้นฉบับแล้ว เบียดไม่จ่ายค่าหนังสือ โดยที่อัตราการเบียดหนี้เพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่สาเหตุสำคัญยิ่งกว่า ก็คือ ยอดการจำหน่ายทาง Internet นำผิดหวัง

สตีเฟน คิง เป็นนักเขียนนวนิยายยอดเยี่ยมคนแรกที่บุกเบิกการจำหน่ายนวนิยายทาง Internet โดยมีได้พิมพ์เป็นหนังสือเล่ม เมื่อ *Riding the Bullet* ปรากฏสู่ cyberspace ในเดือนมีนาคม 2543 เพียงช่วงเวลา 48 ชั่วโมงแรก มีผู้ download นวนิยายเรื่องนี้ถึง 500,000 คน นับเป็นปรากฏการณ์อันน่ามหัศจรรย์ในสายตามิใช่เฉพาะแต่ของสำนักพิมพ์และร้านหนังสือเท่านั้น หากยังรวมนักเขียนด้วย ความสำเร็จของสตีเฟน คิงในการขายนวนิยายในตลาด cyberspace ทำให้นักเขียนนวนิยายคนอื่นๆเอาอย่าง ในจำนวนนี้ รวมไมเคิล คริชตัน (Michael Crichton) และ แมรี ฮิกกินส์ คลาร์ก (Mary Higgins Clark) ด้วย

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้มนุษย์พิภพมีประดิษฐกรรมใหม่ ชื่อ Electronic Book หรือเรียกย่อๆว่า E-Book หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีต้นกำเนิดพิมพ์เป็นเล่ม หากแต่อยู่ในรูป Formatted Digital Files โดยปรากฏอยู่ใน web sites ต่างๆ บางเล่มสามารถ download โดยไม่ต้องเสียเงิน แต่บางเล่มต้องชำระค่าหนังสือ

การปรากฏตัวของ E-Book ก่อให้เกิดการตื่นตัวและการเปลี่ยนแปลงในบรรณพิภพอย่างสำคัญ การเปลี่ยนแปลงนี้ก่อเกิดทุกภาคส่วนของอุตสาหกรรมหนังสือ นับตั้งแต่ผู้เขียน สำนักพิมพ์ ไปจนถึงร้านจำหน่ายหนังสือ

ในระบบหนังสือกระดาษ อันเป็นผลผลิตของเทคโนโลยีแท่นพิมพ์ที่คิดค้นโดย โยฮานส์ กูเตนเบิร์ก (Johannes Gutenberg) ในปี ค.ศ. 1455 สำนักพิมพ์นับเป็นจักรกลสำคัญใน

อุตสาหกรรมหนังสือ ก่อนที่มีนุษย์พิภพจะเคลื่อนเข้าสู่ครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 สำนักพิมพ์ส่วนใหญ่ยังมีได้แปรสภาพเป็นบรรษัทระหว่างประเทศ นายทุนสำนักพิมพ์มีความใกล้ชิดและสนิทชิดเชื้อกับนักเขียน และมีส่วนเกื้อกูลนักเขียน ดังเช่น Horace Liveright, Alfred Knopf และ Bennett Cerf แห่งสหรัฐอเมริกา Victor Gollancz และ Allen Lane แห่งสหราชอาณาจักร ในเวลาต่อมา เมื่อมีการควบกิจการ (Acquisition) หรือควบกิจการ (Merger) จนสำนักพิมพ์กลายเป็นบรรษัทระหว่างประเทศจำนวนมาก ความสัมพันธ์ระหว่างนักเขียนกับนายทุนสำนักพิมพ์เริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยที่ลักษณะการเกื้อกูลและเอื้ออาทรต่อกันลดน้อยถอยลง

สำนักพิมพ์ทำหน้าที่คัดเลือกต้นฉบับและซื้อลิขสิทธิ์ต้นฉบับ อัตราค่าลิขสิทธิ์ในกลุ่มสมุทรแอตแลนติกอยู่ในช่วง 7.5-10.0% ของมูลค่าหนังสือที่จำหน่าย (ราคาปกคูณด้วยจำนวนพิมพ์) สำหรับหนังสือปกอ่อน และ 10-15% สำหรับหนังสือปกแข็ง สำหรับนักเขียนที่มีชื่อเสียงหรือต้นฉบับที่สำนักพิมพ์คาดว่าจะขายดี สำนักพิมพ์อาจชำระค่าลิขสิทธิ์ล่วงหน้าจำนวนหนึ่ง โดยที่ยังมิทันได้เห็นต้นฉบับ นอกจากนี้ สำนักพิมพ์ยังมีหน้าที่สำคัญในด้านการบรรณาธิกรณ (Editing) และการออกแบบหนังสือ ซึ่งครอบคลุมเรื่องรูปเล่ม ภาพประกอบ และขนาดตัวอักษร

เมื่อสำนักพิมพ์ทำงานด้านการบรรณาธิกรณและการออกแบบหนังสือเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นหน้าที่ของโรงพิมพ์ (Printers) เมื่อผลผลิตออกจากโรงพิมพ์แล้ว ก็เข้าสู่กระบวนการตลาด ทั้งระดับการขายส่ง (Wholesaling) และระดับการขายปลีก (Retailing) อัตราส่วนลดที่สำนักพิมพ์ให้แก่กิจการจำหน่ายหนังสือในกลุ่มสมุทรแอตแลนติกสูงถึง 50% ของราคาปก นอกจากนี้ สำนักพิมพ์ยังต้องมีภาระในการโฆษณาและการส่งเสริมการขายอีกด้วย

การปรากฏตัวของ E-Book มีผลกระทบต่อกระบวนการผลิตหนังสือกระดาษภายใต้ระบบกูเต็นเบิร์กดังที่พรรณนาข้างต้นนี้ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมีอยู่อย่างน้อย 3 ประการ อันได้แก่ จุดจบของหนังสือกระดาษ การประกาศอิสรภาพของนักเขียน และจุดจบของร้านจำหน่ายหนังสือ

การปรากฏตัวของ E-Book ทำให้นักสังคมศาสตร์จำนวนมากเริ่มทำนายถึงจุดจบของระบบกูเต็นเบิร์ก อันหมายถึงจุดจบของหนังสือกระดาษ โดยที่ E-Book จะเข้ามาแทนที่หนังสือกระดาษ นักเขียนบางคน ดังเช่น John Updike เชื่อว่า จุดจบของหนังสือกระดาษยังอยู่ห่างไกล เพราะ E-Book มิได้มีสุนทรียลักษณะใดๆเดียวกับที่หนังสือกระดาษมี หนอนหนังสือจำนวนมากยังคงต้องการหนังสือปกแข็งเดินทองที่มีรูปเล่มและการจัดพิมพ์อย่างประณีตงดงาม ในประการสำคัญ E-Book ยังมีอุปสรรคในด้านเทคโนโลยี การ download ต้นฉบับหนังสือจาก cyberspace มิได้สะดวกรวดเร็วเหมือนการซื้อหนังสือจากร้านจำหน่ายหนังสือ และหนอนหนังสือ

ยังคุ้นเคยกับการอ่านหนังสือกระดาษ ซึ่งสามารถอ่านในอิริยาบถต่างๆกันได้ ในขณะที่การอ่าน E-Book จะต้องอ่านจากจอคอมพิวเตอร์เท่านั้น หากยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการอ่านหนังสือ ย่อมเป็นเรื่องยากที่ E-Book จะครอบงำบรรณพิภพได้

การปรากฏตัวของ E-Book เอื้ออำนวยให้นักเขียนที่มีชื่อเสียงและที่มีตลาดเฉพาะของตนประกาศอิสรภาพจากสำนักพิมพ์ จนถึงขั้นไม่ต้องจ้างสำนักพิมพ์ เพราะนักเขียนกลุ่มนี้สามารถเสนอขาย E-Book ของตนใน cybermarket เองได้ ดังที่สตีเฟน คิง (*Riding the Bullet* และ *The Plant*) และไมเคิล คริชตัน (*Timeline*) บุกเบิกเป็นตัวอย่าง แต่การล่าถอยของสตีเฟน คิง เนื่องจากยอดการจำหน่ายน่าผิดหวัง สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงว่า การที่นักเขียนจะประกาศอิสรภาพจากสำนักพิมพ์มีไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย แม้นักเขียนจะเสนอขาย E-Book ใน cybermarket เองได้โดยไม่ต้องลงทุนพิมพ์หนังสือเล่ม แต่นักเขียนก็ต้องว่าจ้างบรรณาธิการและนักออกแบบหนังสือ รวมทั้งยังต้องทำงานด้านการโฆษณาและการส่งเสริมการขายเองอีกด้วย ในโลกมายา ดาราภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงและมีตลาดเฉพาะของตนหลายต่อหลายคนกระโดดไปเป็นผู้อำนวยการสร้างหรือผู้กำกับ โดยไม่จ้างบริษัทภาพยนตร์ยักษ์ใหญ่แห่งฮอลลีวูด ดังเช่น Robert Redford, Clint Eastwood, Kevin Costner, Robin Williams และ Leonardo DiCaprio แต่นักเขียนยังไม่สามารถปลดแอกได้ นักเขียนส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งตัวแทน (Agent) ในการขายลิขสิทธิ์ต้นฉบับ

E-Book จะช่วยให้ราคาหนังสือถูกลงอย่างน้อย 50% เนื่องจากผู้ผลิตไม่ต้องจ่ายส่วนลดให้แก่ร้านหนังสือ อีกทั้งไม่ต้องพิมพ์หนังสือจำนวนมาก และเก็บสต็อกหนังสือจำนวนมากเพื่อสนองตอบความต้องการของผู้ซื้อ E-Book มีลักษณะ Print-on-Demand เพราะผู้ที่ต้องการซื้อเป็นฝ่าย download จาก cyberspace และชำระค่าหนังสือ หาก E-Book ครอบงำบรรณพิภพ ความจำเป็นที่จะต้องมีร้านหนังสือย่อมลดน้อยถอยลง อันเป็นเหตุให้มีการคาดการณ์กันว่า วันหนึ่งในอนาคต ธุรกิจการจำหน่ายหนังสือจะพบจุดจบ

การปรากฏตัวของ E-Book ทำให้ทุกภาคส่วนในบรรณพิภพต้องปรับตัว สำนักพิมพ์ต้องปรับตัวเพื่อผลิต E-Book นับตั้งแต่ปี 2537 เป็นต้นมา เมื่อสำนักพิมพ์ทำข้อตกลงซื้อลิขสิทธิ์หนังสือเล่มใด มักมีเงื่อนไขเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ดิจิทัล (Digital Rights) ด้วย โดยที่หนังสือที่พิมพ์ก่อนปี 2537 หากจะนำไปผลิต E-Book ต้องมีสัญญาสิทธิกับผู้เขียนต่างหาก ในสหรัฐอเมริกา Simon and Schuster จัดตั้ง Simon and Schuster Online Time/Warner Books จัดตั้ง iPublish.com ตามมาด้วย Random House ซึ่งบัดนี้กลายเป็นบริษัทลูกของ Bertelsmann แห่งเยอรมนี ในอังกฤษ Penguin Books กำลังเตรียมการนำนวนิยายคลาสสิกออกขายใน cybermarket

Cybermarket มีได้มีแต่ E-Book เท่านั้น หากแต่ยังมี e-zine หรือ นิตยสารอิเล็กทรอนิกส์อีกด้วย e-zine ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ *Slate* ของ Microsoft ซึ่งพอล ครูกแมน (Paul Krugman) เป็นคอลัมนิสต์คนหนึ่ง สินค้าตัวใหม่ที่มีอนาคตสดใสใน ก็คือ E-Textbooks บัดนี้สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยพากันขายตำราเรียนใน cyberspace ผู้จัดจำหน่ายรายสำคัญ ก็คือ WizeUp Digital Textbooks (www.wizeup.com) ซึ่งทำสัญญาจัดจำหน่าย E-Textbook ให้มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด มหาวิทยาลัยยอร์คทาวน์ และมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ E-Textbook มีราคาถูกเท่ากับหนังสือมือสอง ผู้เขียนสามารถแก้ไขเพิ่มเติมต้นฉบับได้ง่าย และผู้ซื้อได้ประโยชน์จากฉบับแก้ไขเพิ่มเติมในเวลาอันรวดเร็ว การรुकืบของ E-Book และ E-Textbook ทำให้ห้องสมุดจำนวนมากกำลังเปลี่ยนโฉมเป็น E-Library โดยที่ NetLibrary เป็น E-Library ที่ใหญ่ที่สุด หอสมุดแห่งชาติฝรั่งเศส (BNF) กำลังแปรโฉมเป็น E-Library ด้วย (www.gallica.bnf.fr)

ร้านหนังสือจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในระยะยาว ร้านหนังสือยักษ์ใหญ่หลายต่อหลายร้านกำลังเตรียมแปรโฉมเป็น E-Bookstore ไม่ว่าจะเป็น amazon.com หรือ Barnes and Noble

บริษัทผู้ผลิต software สำหรับอ่าน E-Book อยู่ในช่วงแห่งการแข่งขันในการพัฒนาเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกัน ก็พากันทำสัญญาพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์กับสำนักพิมพ์และร้านหนังสือ โดยหวังขาย software ที่ตนพัฒนา ตัวอย่างของ software สำหรับอ่าน E-Book ได้แก่ GlassBook, Softbook Reader (ของ softBook Press) Rocket eBook (ของ NuvoMedia) และ Microsoft Reader (ของ Microsoft)

ตลาดเท่าที่คอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ และอุปกรณ์ในการ download หนังสือจาก cyberspace ยังมีราคาแพง และการอ่านหนังสือจากจอมิใช่วัฒนธรรมที่เข้าไปแทนที่การอ่านหนังสือกระดาษ ระบบกูเต็นเบิร์กจะยังคงดำรงชีพสืบต่อไป กระนั้นก็ตาม ในอีก 20 ปีข้างหน้า โฉมหน้าของบรรณพิภพอาจแปรเปลี่ยนไปเป็นอันมาก